

บทที่ 6

บทสรุป

เขอหลี่และปาไปซิฟูมีประวัติความเป็นมาและความสัมพันธ์ร่วมกันแต่อดีตกาล ประชาชนของชุมชนบ้านเมืองทั้งสองแห่งนี้ต่างเป็นชนชาติไต ตั้งรกรากอยู่ในบริเวณเอ เขียงตะวันออก เชียงใต้ ตอนบนหรือตะวันตกเฉียงใต้ของจีน ได้สร้างความสัมพันธ์ระบบเครือญาติระหว่างกันเมื่อเริ่มประวัติคำาสตร์ของตน

เมืองเขอหลี่เป็นชุมชนไตลื้อประมาณที่ตั้งปัจจุบันว่าอยู่แถบเขียงรุ่ง (เจงฮุง) ของสิบสองพันนา ตามประวัติคำาสตร์จีนเคยเรียกเมืองเขอหลี่ส่วนที่ตกอยู่ใต้อำนาจจีนว่าเขอหลี่ใหญ่ และส่วนที่ยังคงผูกพันกับไตยวนว่าเขอหลี่เล็ก ส่วนเมืองปาไปซิฟูคือชุมชนพวกไตเมืองหรือไตยวน เอกสารไทยว่าคือพวกโยนก ซึ่งเคยตั้งหลักแหล่งอยู่แถบเมืองเขียงแล่น (ในจังหวัดเขียงรายปัจจุบัน) ก่อนขยายอำนาจไปสร้างเมืองเขียงใหม่ ฉะนั้นบางที่จีนเรียกเขียงใหม่ว่า ปาไปซิฟูใหญ่ และเขียงแล่นว่าปาไปซิฟูเล็ก

เอกสารจีนบางฉบับเรียกชนชาติไตซึ่งรวมตัวกันเป็นบ้านเมืองประกอบด้วยกลุ่มคนไตหนัร้อยเผ่าว่าพวกไปฮี้ เมืองสำคัญของพวกเขาซึ่งภายหลังรู้จักกันในนามว่า เมืองเขอหลี่ เมืองปาไปซิฟู และเมืองอื่น ๆ ของชนชาติไตกลุ่มต่าง ๆ ชนชาติไตเหล่านี้ต่างสัมพันธ์กันอย่างกว้างขวางทั้งทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การตั้งหลักแหล่งเชื่อมโยงติดต่อกับเส้นทางบกและตามแนวลำน้ำสำคัญและลำขา แม่น้ำสาละวิน แม่น้ำโขง แม่น้ำดำ แม่น้ำแดง ภูมิที่ตั้งของเมืองเขอหลี่ทำให้มีโอกาสรับวัฒนธรรมและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจากหนานเจ้าและจีนราชวงศ์ตั้งตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 เป็นต้นไป มีผลให้ชุมชนไตลื้อแห่งนี้เจริญเติบโตและเข้มแข็งกว่าเมืองไตอื่น ๆ ซึ่งกระจัดกระจายอยู่แถบเอ เขียงตะวันออก เชียงใต้ตอนบน

ต้นพุทธศตวรรษที่ 18 เมืองเขอหลี่พยายามรวมอำนาจทางการเมืองของกลุ่มชนชาติไตเข้าด้วยกัน หลักฐานพื้นเมืองเช่นตำนานไตลื้อกล่าวถึงบทบาทของ "พญาเสือง" ว่าแผ่ไปกว้างขวาง ในช่วงเวลาที่ประจวบเหมาะกับการอ่อนแอทางการเมืองของหนานเจ้าซึ่งยินยอม

แต่งตั้ง "พญาเสด็จ" ให้มีอำนาจที่ "เวียงหอคำ เชียงรุ่ง" ซึ่งเหตุการณ์ตอนนี้พงศาวดารราชวงศ์
หยวนบันทึกไว้ ยิ่งกว่านั้น พงศาวดารราชวงศ์หมิงสมัยหลังยังกล่าวถึงบริเวณที่พวกไป๋กระจาย
ตัวอยู่ซึ่งสอดคล้องกับขอบเขตการขยายอำนาจของ "พญาเสด็จ"

พันธมิตรของชนชาติไตซึ่งเกิดขึ้นจากการรวมอำนาจทางการเมืองนี้เองคือพื้นฐานสำคัญ
ของความสัมพันธ์ทางเครือญาติในหมู่พวกไตโดย เฉพาะอย่างยิ่งการส่งเชื้อสายของตนไปคุมอำนาจ
ตามชุมชนต่าง ๆ และการแต่งงานระหว่างกันเอง อำนาจทางการเมืองจึงอยู่ในมือของบรรดา
กลุ่มญาติ ในขณะที่แหล่งที่ตั้งของบ้านเมืองเหล่านั้นมีเส้นทางติดต่อกันอยู่แล้ว กล่าวได้ว่าสภาพ
เช่นนี้ทำให้เกิดลักษณะสัมพันธ์แบบบ้านพี่เมืองน้องในหมู่ชนชาติไตด้วยกัน อันจะนำไปสู่การขยาย
อำนาจทางการเมืองในขอบเขตที่กว้างขวางกว่าเมืองไตเมืองหนึ่ง โดยเฉพาะบนพื้นฐานของความ
ผูกพันทางเครือญาติ ฉะนั้นความสัมพันธ์ระหว่างเมืองเขอหลี่และปาไป๋จึงมีที่มาทางประวัติศาสตร์
ดังกล่าวนี ความสัมพันธ์นี้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบรัฐทางวัฒนธรรมชีวิตความเป็นอยู่และแบบแผน
การคุมอำนาจทางการเมืองยุคต้นอันระบุนำในม้งรายคำลัตรี

ประวัติของเมืองปาไป๋เริ่มเป็นที่รับรู้ของบรรดาชนชาติไตทางใต้ที่ลู่โซ่หัย ก็เมื่ออย่าง
เข้าพุทธศตวรรษที่ 19 เมื่อพญามังรายขยายอำนาจจากปาไป๋ฮูเล็ก (เชียงแสน) เข้าสู่ที่ราบลุ่ม
เชียงใหม่ และสร้างเวียงเชียงใหม่ใน พ.ศ. 1839 เบื้องหลังของเหตุการณ์สำคัญนี้คือ พัฒนา-
การอันผันแปรไปของความสัมพันธ์แบบบ้านพี่เมืองน้องในหมู่ชนชาติไตด้วยกัน ในช่วงเวลาที่
ราชวงศ์หยวนสิ้นก้าว เข้าสู่อำนาจบนแผ่นดินใหญ่จีนและพยายามควบคุมบรรดาชนเผ่ารอบจักรวรรดิ
เมื่อเผชิญกับการต่อต้านจลาจลรุ่นวายของชนเผ่าต่าง ๆ ฮูบิเสี่ย จึงต้องเปลี่ยนมาใช้ "นโยบาย
ปลอบโยน" กับบรรดาชนเผ่า เช่นริเริ่มเปลี่ยนเจ้าผู้ปกครองฝ่ายม้ง โกลประจำภูมุนานจากทหาร
เป็นพลเรือน ทนทานเจ้าเพื่อนบ้านของปาไป๋ฮู และเมืองเขอหลี่ในเครือญาติเดียวกันต่างตกอยู่
ใต้อิทธิพลอันยึดหยุ่นและแข็งแกร่งนี้ ซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนอย่างหนึ่งทำให้พญามังรายขยายตัวเข้าสู่แม่น้ำ
ปิง เมืองเชียงใหม่จึงเป็นเสมือนปราการแห่งการทำทนายอำนาจและการปกครองของจีนในภูมุนาน
เป็นศูนย์กลางอันมั่นคงของชนชาติไตแถบนั้น

พญามังรายต้องการสร้างความสัมพันธ์แบบเครือญาติให้มั่นคงขึ้น ด้วยการพยายาม
ปลดปล่อยเขอหลี่จากราชวงศ์หยวนจีน สันตชอบโตความพยายามที่จะรวมชนเผ่าไตลื้อของพญามังราย
ด้วยการตั้ง "สำนักงานใหญ่ควบคุมกิจการทหารและพลเรือน" เฉพาะเมืองเขอหลี่เท่านั้น

มีผลให้ เชอหลี่แยกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งคือ เชอหลี่ใหญ่ขึ้นต่อราชวงศ์หยวนจิน เชอหลี่เล็กอ่อน-
น้อมต่อพญามังราย เกิดการสู้รบทางทหารระหว่างกองทัพจีนจากยูนนานและฝ่ายพญามังราย
ด่า นินอยู่หลายปี ซึ่งจีนถือว่าเป็นสงครามระดับชาติ มอบหมายให้แม่ทัพคนสำคัญหลายคนหาทาง
เผด็จศึก แต่ก็ได้เพียงควบคุมเมืองเชียงแสนอยู่ชั่วระยะหนึ่งเท่านั้น ในที่สุดก็เสียไปทั้งหมด

พญามังรายสวรรคต พ.ศ. 1855 จีนได้สั่งหวัะในการเปลี่ยนนโยบายจากการใช้กำลัง
เป็นการประนีประนอม ผลปรากฏอยู่ในบันทึกเอกสารของจีนว่า "...ปาไปซีฟู, เชอหลี่ใหญ่ และ
เส็กมาถวายชางและเครื่องบรรณาการ" ฉะนั้นตั้งแต่สมัยนี้เป็นต้นไปถือว่าแบบแผนความสัมพันธ์
บ้านพี่เมืองน้องระหว่างเชอหลี่และปาไปซีฟู ที่ทั้งพญาเจียงและพญามังรายต้องการให้มีขึ้นโดย
อาศัยกลวิธีละม้ายคล้ายคลึงกันด้วยการใช้กำลังควบคุมพันธมิตร ครอบญาติ ก็เผชิญกับเงื่อนไขใหม่
ของประวัติศาสตร์ทั้งจากฝ่ายราชวงศ์หยวนจินและปาไปซีฟู นำไปสู่ความสัมพันธ์แบบสามเส้าระหว่าง
เมือง เชอหลี่-เมืองปาไปซีฟู-ราชวงศ์หยวน

"สำนักงานปลอบโยน" อันเป็นหน่วยงานบริหารการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นของ
จีนซึ่งเริ่มตั้งขึ้นสมัยราชวงศ์หยวน มีบทบาทอย่างมากในการจัดการเกี่ยวกับปัญหา เชอหลี่และ
ปาไปซีฟูโดยเฉพาะ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแบบแผนความสัมพันธ์ ครอบญาติระหว่าง เชอหลี่
และปาไปซีฟู เพราะโดยผ่านสำนักงานนี้ขึ้นขึ้นผู้ปกครองราชวงศ์หยวนจีนสามารถสร้างอำนาจ
เหนือกว่าเจ้าเมืองท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เชอหลี่ซึ่งอยู่ใกล้จีนมากกว่าปาไปซีฟู อีกทั้งสำนักงาน
ปลอบโยนของจีนมีสาขาตั้งอยู่ภายในแนวพรมแดนของปาไปซีฟูตามลำน้ำโขง เขตเหนือของที่ราบลุ่ม
เชียงรายด้วย ถึงไม่สามารถควบคุมปาไปซีฟูโดยตรง แต่กับ เชอหลี่สถานการณ์ตรงกันข้ามในทาง
ปฏิบัติ

สำนักงานปลอบโยนมีมาตรการกีดกันความสัมพันธ์ทางเครือญาติ อย่างน้อยในด้านการ
ติดต่อราชการระหว่างสองเมืองไม่สามารถทำได้โดยตรงต้องให้ผ่านจีนด้วยการใช้แผ่นป้ายบันทึก
รหัสอันเป็น เอกสารพิสูจน์ที่ตนได้รับมอบหมายมานั้น เป็น เครื่องยืนยันฐานะ แล้วจึงจะผ่านไปสู่
การติดต่อกันได้

อีกทั้งจีนยังใช้มาตรการ โน้มน้าวให้รับรู้ว่า ภาวะผูกพันที่บรรดา เจ้าเมืองท้องถิ่นมีต่อจักรพรรดิ
โดยให้ส่งของขวัญหรือบรรณาการตามธรรมเนียม เท่ากับ เป็นการสร้างพันธะทางจิตสำนึกควบคุมกับพันธะ

ทางด้านวัตถุ พันธะดังกล่าวจะค่อย ๆ บั่นทอนความผูกพันแบบเครือญาติระหว่างเมืองให้ลดลง
 ดังเห็นได้ว่าในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 19 การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างเจ้าเมืองเข่อหลี่กับ
 เจ้าเมืองปาไปซิฟูอยู่ในสภาพชะงักงัน หลักฐานจีนและตำนานพื้นเมืองไม่บันทึกเหตุการณ์เกี่ยวกับ
 เรื่องนี้โดยตรง แต่ความรุ่งเรืองของเชียงใหม่โดยลำดับตามที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ ย่อม
 เป็นประสัทธิ์พยานอยู่ในตัวเองถึงอำนาจของเชียงใหม่ในทีราบลุ่มน้ำปิงตอนบน ไกลจากความ
 ผูกพันทางการเมืองกับเข่อหลี่คนละฝั่งโขง แม้จะหมายถึงความเปลี่ยนแปลงในระบบเครือญาติ
 แบบเดิม แต่ยังคงติดต่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย